

УДК 339.9

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-3-251

Т.Є. Оболенська, д-р екон. наук, професор

knaubt@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8448-3622

І.С. Каленюк, д-р екон. наук, професор

ORCID: 0000-0003-1807-2849

О.М. Яценко, д-р екон. наук, професор

yascenkoolgakneu@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4399-2217

**Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьман, Україна**

М.С. Пономарьова, канд. екон. наук, доцент

univerms@ukr.net

orcid.org/0000-0001-8463-821X

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено проблемі формування та реалізація потенціалу торговельної інтеграції країн, адже в умовах економічної глобалізації розвиток зовнішньоторговельної сфери є одним з визначальних чинників конкурентоспроможності економіки. В нашій статті дослідження проводилось на прикладі таких країн як Україна і ЄС. Підтверджено позитивний торговельно-економічний й соціальний вплив на розвиток національної економіки від укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ідентифіковано існуючі асиметрії торговельно-економічної інтеграції країн, основні інтеграційні можливості та загрози співпраці країн. Виокремлено основні інструменти торговельної інтеграції та визначено пріоритетні цілі торговельної інтеграції країн. Обґрунтовано, що наразі необхідна модернізація формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, а також визначено три пріоритетних вектори оновлення Угоди.

Ключові слова: торговельна інтеграція, торговельна політика, ПВЗВТ, ЗВТ, глобалізація, міжнародна торгівля.

Постановка проблеми. Домінантною ознакою сучасного етапу розвитку є торговельно-економічне співробітництво країн, яке виступає універсальним інструментом встановлення зв'язків між країнами з метою реалізації взаємних національних інтересів та отримання прибутку. Інтеграція і торговельні угоди є невід'ємною частиною національних стратегій розвитку окремих країн і митних територій та регіонів на засадах лібералізації й поглиблення взаємозв'язків. Загальна кількість цих угод зростає щороку, так у 2020 році їх налічувалось 494 чинних, нотифікованих у СОТ торговельних угод, 62% з яких становлять зони вільної торгівлі [9]. Ціллю створення зон вільної торгівлі є забезпечення спеціальних умов через надання стимулів торгівлі між країнами / інтеграційними угрупованнями посередництвом скорочення митних тарифів, забезпечення збільшення стабільних торговельних потоків, досягнення компліментарності та вищого рівня взаємозв'язку національних економік. Наразі існують кілька відмінностей між угодами про вільну торгівлю та інакшими регіональними угодами, що зводяться до ступеня торговельної та економічної інтеграції. Для традиційних зон вільної торгівлі характерні: зменшення торгових бар'єрів; взаємне скасування тарифів у торгівлі; усунення кількісних обмежень у торгівлі на взаємній основі (майже завжди, проте не обов'язкова умова); розробці і уніфікації правил визначення країни походження товару; спрощення і гармонізація митних процедур; збільшення обсягів торгівлі товарами й послугами між країнами підписантами торговельної угоди. Наразі, для створення придатних умов для співробітництва між країнами чи інтеграційними об'єднаннями укладаються угоди про вільну торгівлю. Європейський Союз (ЄС), укладаючи зазначені угоди про асоціацію, надає своїм торговельно-економічним партнерам найбільш вичерпний та глибокий рівень співробітництва, який надається третім країнам [1, 2,].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різносторонні аспекти проблеми торговельно-економічного співробітництва в умовах глобальних викликів знайшли відображення у працях таких науковців, як: П. Бош, І. Гужва, Д. Ірвін, П. Кругман, Д. Лук'яненко, Дж. Пигман, Р. Помфрет, Н. Резнікової, П. Сміт, Т. Циганкової та інших. Проблематикою та особливостями співробітництва України та ЄС присвячені праці: І. Бураковського, В. Гейця, Г. Дугінець, М. Емерсона, І. Клименка,

В. Мовчан, А. Філіпенка, В. Чужикова, О. Шниркова . Теоретичний базис зон вільної торгівлі досліджували такі автори, як J. Anderson, S. Baier, J. Bergstrand, G. Grossman, E. Helpman, R.E. Baldwin, J. Ravenhill, J. Tinbergen.

Формулювання цілей статті Ціль роботи полягає у визначенні необхідності, перспектив та пріоритетів модернізації формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, а також оцінка проміжних результатів виконання Угоди про вільну торгівлю між країнами.

Виклад основного матеріалу досліджень. Беззаперечним є факи, що Угода про асоціацію та зона вільної торгівлі України з ЄС є драйвером торговельно-економічного й соціального розвитку національної економіки, що, насамперед, пов'язано з доступом до найбільшого ринку на континенті. Наразі процес європейської інтеграції відбувається у всіх сферах, що охоплені угодою, проте з різною швидкістю і результативністю. Більшість досліджень свідчать, що спостерігається відставання у виконанні Угоди з ЄС, а в кінці 2019 р. це було підтверджено й офіційними даними уряду [Урядова система «Пульс угоди»; аналітичний центр «Український центр європейської політики»]. На це є суб'єктивні та об'єктивні причини, з одного боку, перманентне реформування секторів економіки, а з іншого – конфлікт на Сході України. Все відбувається у так званому «турборежимі», адже імпульс який спостерігався після прийняття восени 2019 р. низки законів Верховною радою України не перетворився на стабільний динамічний поступ і надолуження відставання у виконанні Угоди з ЄС. Проте, варто зауважити, що позитивом є сам факт відкритого доступу з 2019 р. до Урядової системи «Пульс угоди». За офіційними даними показник загального прогресу у виконанні Угоди становить 42% у 2019 р. та 43% на початку 2020 р. (для порівняння 52% у 2018 р. й 41% у 2017 р.). Так, у чотирьох сферах уряд звітує про рекорд: виконання 100% завдань плану на 2019 р. у 4 з 24 сфер реформ: «Політичний діалог, національна безпека та оборона», «Освіта, навчання та молодь», «Фінансова співпраця та боротьба з шахрайством», а також «Соціальна політика та трудові відносини». У той самий час «не вдалося досягти помітного прогресу», тобто виконано 0% завдань, у трьох інших сферах: «Статистика та обмін інформацією», «Управління державними фінансами» та «Захист прав споживачів». Причому головний аутсайдер лишається незмінними протягом кількох років, це – транспортна сфера, де рік за роком прогрес близький до нуля. Подібні результати моніторингового

звіту отримано аналітичним центром «Український центр європейської політики». За їх даними Україна виконала угоду на 41,6%, ця цифра майже співпадає із результатами Урядового звіту, який презентували у лютому 2020 р. (у ньому йдеться про виконання 42% Угоди). Згідно їх аналізу серед «лідерів» визначено технічне регулювання і державні закупівлі; секторів із середньою швидкістю, це СФЗ (санітарні та фітосанітарні заходи) та цифровий ринок; сектори, які відстають – митниця та сільське господарство; та сектори, які не демонструють жодного прогресу – транспорт і статистика.

Внаслідок динамізації глобалізаційних та торговельно-інтеграційних процесів, актуалізувалось виникнення суперечностей та асиметрій економічного розвитку. Ці процеси мають досить неоднозначних характер, адже здійснюють різний вплив на країни, в залежності від рівня їх економічного розвитку. В результаті дослідження ідентифіковано наявні асиметрії торговельно-економічної інтеграції України та ЄС. Визначено, що однією з найбільших загроз визначено асиметрію у обсягах виробництва та попиту. Так, частка України у структурі товарообороту ЄС становить трохи більше 1%, натомість на ЄС припадає майже 42% товарообороту України. ЄС є також найбільшим інвестором в українську економіку Від’ємне торговельне сальдо у 2019 р. склало понад 4 млрд доларів США. Таким чином, враховуючи важливість даного торговельно-економічного вектора і частку торговельного партнера, діючі умови Зони вільної торгівлі вже не відповідають реальному торговельному та економічному потенціалу співпраці України з ЄС. Більшість квот українські товаровиробники вичерпують дуже швидко, що не відповідає експортному потенціалу і амбіціям бізнесу. В цьому контексті цілком логічно, що ЄС турбується і боїться експортної експансії українських товаровиробників, передусім на аграрні ринки. Саме цим ускладнюється переговорний процес між Україною та ЄС щодо збільшення торговельних квот для українських виробників, адже Брюссель намагається захистити свій європейський ринок від перенасичення дешевих товарів з країн, що мають більш дешеву робочу силу.

Варто також виокремити асиметрію у обсягах платоспроможного попиту, адже країни мають різний рівень економічного розвитку. На противагу Україні, населення ЄС має високі стандарти життя, достатньо високий рівень заробітної плати, високий рівень доходів, як наслідок має можливість придбати товари належної якості за доступними для них цінами.

Встановлено, що найбільш негативний вплив мають асиметрії, що проявляються у технологічній диспропорційності, сировинному експорті з України та високотехнологічному імпорті, негативному сальдо та в постійному зростанні негативного торговельного балансу України. В структурі імпорту з ЄС переважають товари з високою доданою вартістю, а в структурі експорту України домінують сировинні товари. У структурі зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС у 2019 р. переважає експорт зернових культур, що складає 12% експорту у 2019 р., недорогоцінні метали та вироби з них (21%), зокрема чорні метали - 18,5%, та електротехнічне обладнання (14,3%). У структурі імпорту з країнами ЄС переважає електротехнічне обладнання (22,2%), мінеральні продукти (14,2%), палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки (14,0%), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (17,4%) та готові харчові продукти (6,4%). Виділено також основні аспекти, у яких полягає асиметричність Угоди про асоціацію, серед яких: політико-юридичний, економічний, аспекти переміщення капіталів та робочої сили відповідно. В цілому угода з ЄС розглядається як шанс суттєво знизити негативний вплив тіньового сектора в економіці України. Крім того, існують виклики пов'язані з значними витратами на впровадження європейських стандартів на продукцію, передусім для мікро, малих та середніх підприємств. Проте потрібно зауважити, що впровадження європейських стандартів покращить експортну конкурентоспроможність промисловості на світових ринках, крім країн ЄС, до яких буде просто відкритий доступ. Україна зацікавлена в поглибленні торговельно-економічної співпраці з ЄС, як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях в рамках Світової організації торгівлі. Наразі необхідна модернізація формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Україні зацікавлена в оновленні всіх додатків і торговельної частини Угоди. Положення Угоди потребують нових підходів, зокрема модернізація торговельної частини угоди, адже вони розроблялися у 2010 р., а за 10 років змінилися стандарти та запити як в Європейському Союзі, так і в Україні, зокрема в торгівлі. Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2021 р. виповнюється 5 років з дати набуття чинності й враховуючи прогрес у розвитку відносин з ЄС, українська сторона прагне оновлення Угоди в рамках закладених у ній механізмів та інструментів, оскільки така можливість передбачена її положеннями згідно із статтею 481 Угоди про асоціацію, сторони здійснюють всебічний огляд

досягнення цілей цієї Угоди через п'ять років з дати набрання нею чинності. Пріоритетними завданнями є приведення параметрів Зони вільної торгівлі у відповідність з реальною структурою торгівлі між Україною та ЄС; подальша лібералізація торгівлі товарами, послугами правами на об'єкти інтелектуальної власності; досягнення торговельно-економічного балансу, що створить кращі передумови і можливості для обох торговельних партнерів, і зокрема, для вітчизняних експортерів в ЄС.

В цьому напрямі почались певні зрушення. Наразі, віце-прем'єр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанишина обговорила з єврокомісаром з питань торгівлі Ф. Хоганом питання розвитку торговельних відносин між Україною та ЄС й повної лібералізації з усіх чотирьох свобод (вільного переміщення товарів, послуг, робочої сили і капіталу), а також можливість оновити торговельну частину Угоди про асоціацію в 2021 р., що дасть обом сторонам шанс налаштувати торгово-економічне співробітництво на наступні роки. В цьому контексті важливо максимально врахувати потреби українського бізнесу та національної економіки з одночасною підготовкою взаємовигідних ініціатив для торговельно-економічного співробітництва з ЄС. Напрацьовані ініціативи стануть основою нової переговорної позиції щодо Угоди. Уряд розглядає для України так званий «норвезький трек», коли в Угоді про асоціацію може бути закріплено, що її метою є повна лібералізація всіх «чотирьох свобод», навіть якщо після поновлення в Угоді ще не буде достатньо механізмів для цього. Угода може оновлюватися і у майбутньому, адже 80% можна оновлювати рішенням двосторонніх органів Україна-ЄС, за виключенням політичної частини.

Наразі визначено три основних вектори оновлення Угоди (євроінтеграція 2.0): 1) поглиблення секторальної інтеграції; 2) збільшення обсягів безмитного експорту на ринок ЄС; 3) усунення нетарифних заходів, що обмежують торгівлю з ЄС. Якщо деталізувати національні торговельно-економічні пріоритети, то ними означено: гармонізацію технічних регламентів для промислових товарів з метою спрощення процедур сертифікації для вітчизняних промислових товарів; перегляд низки торговельних тарифних квот; співробітництво у сфері юстиції та безпеки; укладення Угоди про спільний авіаційний простір та Угоди АСАА (так званий «промисловий безвіз»); інтеграція енергосистеми України в єдиний європейський ринок електроенергетики (просування України в ENTSO-E - Європейську мережу операторів системи передачі електричної енергії); спрощення митних процедур; надання режиму

внутрішнього ринку в чотирьох секторах (фінансовому, телекомунікаційному, поштово-кур'єрському і морському); адаптація українського законодавства в сфері цифрових технологій до стандартів ЄС з метою інтеграції в єдиний цифровий ринок та посилення кібербезпеки. Ухвалення Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, скорочено АСАА) дозволить вітчизняним експортерам промислових товарів маркувати свою продукцію знаком СЕ і вільно продавати її на ринку Євросоюзу без додаткової сертифікації [4-8]. Це зменшить нетарифні бар'єри для українського промислового експорту в ЄС. Також варто зауважити, що після підписання АСАА в Україні стане вигідно розмішувати виробництво для подальшого експорту до ЄС, це викличе залучення іноземних інвестицій, відродження промисловості, підвищення конкурентоспроможності товарів на світовому ринку.

Пріоритетним напрямом також є виконання умов угоди в сфері санітарних і фітосанітарних заходів. Україна в цьому напрямі провела значну роботу, у багатьох сферах вже діють європейські стандарти. Таким чином, торгові відносини між країнами внаслідок запровадження режиму вільної торгівлі сприятимуть активізації торговельно-економічного співробітництва та розширенню номенклатуру експорту. В цей же час Європейський Союз акцентує увагу на інших інноваційних і глобальних питаннях, зокрема масштабній ініціативі «Європейська зелена угода», реалізація якої повинна зробити Європу до 2050 р. першим у світі вуглецево-нейтральним континентом. В емпіричному аспекті це означає необхідність Україною підтримувати фінансово й регуляторно європейську промисловість і аграрний сектор у трансформації й максимально швидкій адаптації до неминучих економічних наслідків світової кліматичної кризи, і таким чином ефективно захиститися від наростаючої конкуренції виробників з третіх країн. На практиці це означає необхідність застосування у торговельно-економічній співпраці й переговорному процесі принципу «більше за більше», тобто більше фінансової та технічної допомоги, більше доступу до ринку ЄС та можливостей секторального співробітництва в обмін на більшу кількість структурних економічних реформ. Тобто, в майбутньому визначальним принципом процесу адаптації законодавства України повинні стати чітко окреслені вигоди від доступу українських товарів і послуг на ринок ЄС. Тому для української сторони дуже важливо проявити стратегічне бачення, сформулювати привабливі і переконливі для ЄС пропозиції, що резонують

з пріоритетами «Європейської зеленої угоди». Проте, варто зауважити, ряд експертів зазначають, що європейська сторона може піти лише на оновлення додатків до Угоди, основний текст якого залишиться незмінним. Також процес поновлення угоди найближчим часом може ускладнюватись виходом Великобританії зі складу ЄС і необхідністю формування нової торговельної політики й ряду раундів переговорів з цього приводу. Прогноз експорту з України до країн ЄС (таблиця) на 2020-2022 рр. представлено у таблиці нижче.

**Прогноз експорту з України до країн ЄС на 2020-2022 рр.,
у млн дол. США**

Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Експорт	7358,2	9886,6	12570,8	12001,3	14361,6	16899,4
–	8256,4	10351,82	11816,13	12979,05	13959,33	14814,99
Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Експорт	22248,3	12523,8	16168,9	21495,3	20826,2	20954,3
–	15579,24	16273,05	16910,64	17502,12	18054,99	18574,95
Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Експорт	20994,5	15943,1	16501,2	17533,4	20165,93	20750,74
–	19066,48	19533,15	19977,88	20403,05	20810,68	21202,45
Рік				2020	2021	2022
Експорт				–	–	–
Прогнозне значення експорту				21579,83	21944,05	22296,2

Джерело: складено авторами на основі: [3, 10,11,12,13].

Підсумовуючи, слід зазначити, що з України до країн ЄС прогноз експорту на 2020 р. склав 21579,83 млн. дол., на 2021 р. – 21382,4 млн. дол., на 2020 р. - 21769,2 млн. дол., на 2021 р. - 21944,05 млн. та на 2022 р. - 22296,2 млн. дол. США. Таким чином, з метою збереження позитивної динаміки у торговельно-економічних відносинах України з ЄС й поглибленню європейської інтеграції держави необхідна модернізація формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що відповідатиме інтересам усіх торговельних партнерів.

Висновки. Прагнення країн підвищити конкурентоспроможність національної економіки корелює з відкриттям економіки держави й активізацією інтеграційних процесів, що зумовлює позитивні наслідки для

економічного зростання. Інтеграція на засадах лібералізації і поглиблення торговельно-економічних взаємозв'язків та торговельні угоди виступають невіддільною частиною національних стратегій розвитку країн. Відповідні формати торговельної інтеграції використовує й Україна, процес європейської інтеграції відбувається у всіх сферах, що охоплені угодою, з різною швидкістю та результативністю, наразі спостерігається певне відставання у виконанні Угоди з ЄС. Зона вільної торгівлі з ЄС, з одного боку, є драйвером торговельно-економічного й соціального розвитку національної економіки й відкрила вітчизняним експортерам доступ до найбільшого ринку на європейському континенті, а наразі ЄС виступає основним торговельним партнером України на якого припадає близько 42% товарообігу та найбільшим іноземним інвестором в національну економіку. З іншого боку, ідентифіковано наявні асиметрії торговельно-економічної інтеграції України та ЄС у обсягах виробництва; у обсягах платоспроможного попиту; у технологічній диспропорційності; сировинному експорті з України та високотехнологічному імпорті; негативному сальдо та в постійному зростанні негативного торговельного балансу України. Україна наразі зацікавлена в поглибленні торговельно-економічної співпраці з ЄС, як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях в рамках Світової організації торгівлі. Проте діючі умови Зони вільної торгівлі вже не відповідають реальному торговельному та економічному потенціалу співпраці країн й більшість квот національні товаровиробники вичерпують вкрай швидко. Наразі необхідна модернізація формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що сприятиме поглибленню європейської інтеграції держави. Першочергової модернізації потребує торговельна частини угоди, адже у 2021 р. Угоді виповнюється 5 років з дати набуття чинності й можливе її оновлення в рамках закладених у ній механізмів та інструментів, оскільки така можливість передбачена її положеннями згідно із статтею 481 Угоди про асоціацію. Пріоритетними визначено три основних вектори оновлення Угоди: поглиблення секторальної інтеграції; збільшення обсягів безмитного експорту на ринок ЄС; усунення нетарифних заходів, що обмежують торгівлю з ЄС, а також підписання з цією метою ряду угод. За останні роки для України, як і для більшості країн з ринком, що формується, значно підвищилась і продовжує зростати залежність економічного зростання від експорту. Прогноз експорту з України до країн ЄС динамічно зростатиме до 22296,2 млн. дол. США у 2022 р., а за умов

модернізації формату торговельної інтеграції України з ЄС в умовах реалізації поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі спостерігатиметься позитивна динаміка й пришвидшення економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності національних експортерів; активізація бізнесу, включаючи МСП; доступ до ринків та ефективність розміщення ресурсів; підвищення добробуту населення. В переговорному процесі також потрібно врахувати побоювання ЄС щодо можливої експортної експансії товаровиробників з України й знайти оптимальні рішення, що створить кращі передумови і можливості для обох торговельних партнерів. Одним з варіантів може стати підтримка Україною масштабної ініціативи ЄС «Європейської зеленої угоди», реалізація якої в перспективі до 2050 р. має зробити Європу першим у світі вуглецево-нейтральним континентом.

Бібліографічний список.

1. Association Agreement between Ukraine and the EU (2018). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. [Electronic resource]. – 2018. – Access to resources: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association>.
2. Baležentis, A., Yatsenko O. (2018). Trade Integration Asymmetries of Ukraine and the EU. *The Journal of International Economic Policy*. – 2018. – № 1(28). – P. 33-63. http://iejjournal.com/journals_eng/28/2018_2_Basementius_Yatsenko.pdf
3. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs] // Sajt Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky`. – 2020. – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [State Statistics Service of Ukraine [Electronic Resource] // Website of the State Statistics Service. - 2020. - Access mode to the resource: <http://www.ukrstat.gov.ua>.]
4. Emerson, M., Movchan, V. (2016). Deepening relations between the EU and Ukraine. Center for European Policy Studies (CEPS), Brussels; Institute for Economic Research and Policy Consulting (IEI), Kiev. http://www.krcci.pl.ua/uploads/files/ua_Deepening-EU-UKR.pdf
5. Goldberg, P., Pavcnik, N. (2016). The Effects of Trade Policy. Working Paper 21957. *National Bureau of Economic Research*.
6. Meyers, W., Yatsenko, O., Iatsenko, O., & Biletska, I. (2018). Modeling of development processes of bilateral trade and economic integration between countries. *Economic Annals-XXI*: Volume 168, Issue 11-12, Pages: 18-23, June 11, 2018 <http://soskin.info/en/ea/2017/168-11-12/Economic-Annals-contents-V168-04>

7. Mölders, F. (2015). On the Path to Trade Liberalisation: Political Regimes in Trade Negotiations. *The world economy*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/twec.12280>

8. Richard, P. (2016). International Trade: Theory, Evidence and Policy. World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., USA, London. 298 p.

9. Tsygankova T. M., Obolenska T. Y., Yatsenko O. M., Lyskova L. M., Sovenko O. I. Priority formats of trade integration of countries. Financial and credit activity: problems of theory and practice. – Vol 3, No 34. 460-469. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd/article/view/2979>

10. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. [Електронний ресурс] // World Data Bank. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.СД>.

11. Рябуха М.С., Цицоріна А.Є. Конкуренція як категорія ринкових відносин та конкурентоспроможність як предмет наукових досліджень. Вісник ХНАУ. Серія: економіка АПК і природокористування. – Харків: ХНАУ 6(2007): 96-100.

12. Должикова І., Пономарьова М.. Заходи забезпеченні конкурентних переваг та зміцнення конкурентоспроможного виробництва. Сучасні напрями та перспективи розвитку агро- та електроінженерії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 240 с. С. 86-88.

13. Пономарьова М. С., Єфремова Н.О., Нагорнюк О.П. Інструменти маркетингу в умовах зростання конкурентних переваг агробізнесу. Вісник ХНАУ. Серія Економічні науки. № 1. 2018. С. 247-256

References.

1. Association Agreement between Ukraine and the EU (2018). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. [Electronic resource]. – 2018. – Access to resources: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association>.

2. Baležentis, A., Yatsenko O. (2018). Trade Integration Asymmetries of Ukraine and the EU. *The Journal of International Economic Policy*. – 2018. – № 1(28). – P. 33-63. http://iepjournals.com/journals_eng/28/2018_2_Basementius_Yatsenko.pdf

3. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs] // Sajt Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky`. – 2020. – Rezhym`m dostupu do resursu: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [State Statistics Service of Ukraine [Electronic Resource] // Website of the State Statistics Service. - 2020. - Access mode to the resource: <http://www.ukrstat.gov.ua>.]

4. Emerson, M., Movchan, V. (2016). Deepening relations between the EU and Ukraine. Center for European Policy Studies (CEPS), Brussels; Institute for Economic Research and Policy Consulting (IEI), Kiev. http://www.krcci.pl.ua/uploads/files/ua_Deepening-EU-UKR.pdf
5. Goldberg, P., Pavcnik, N. (2016). The Effects of Trade Policy. Working Paper 21957. *National Bureau of Economic Research*.
6. Meyers, W., Yatsenko, O., Iatsenko, O., & Biletska, I. (2018). Modeling of development processes of bilateral trade and economic integration between countries. *Economic Annals-XXI*: Volume 168, Issue 11-12, Pages: 18-23, June 11, 2018 <http://soskin.info/en/ea/2017/168-11-12/Economic-Annals-contents-V168-04>
7. Mölders, F. (2015). On the Path to Trade Liberalisation: Political Regimes in Trade Negotiations. *The world economy*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/twec.12280>
8. Richard, P. (2016). International Trade: Theory, Evidence and Policy. World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., USA, London. 298 p.
9. Tsygankova T. M., Obolenska T. Y., Yatsenko O. M., Lyskova L. M., Sovenko O. I. Priority formats of trade integration of countries. Financial and credit activity: problems of theory and practice. – Vol 3, No 34. 460-469. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd/article/view/2979>
10. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. [Електронний ресурс] // World Data Bank. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD>.
11. Ryabukha M.S., Tsitsorina A.E. (2007). Competition as a category of market relations and competitiveness as a subject of scientific research. Bulletin of KhNAU. Series: economics of agro-industrial complex and nature management. - Kharkiv: KhNAU 6: 96-100.
12. Dolzhikova I., Ponomarova M. (2018). Measures to ensure competitive advantages and strengthen competitive production. Modern directions and prospects for the development of agricultural and electrical engineering: materials of the International scientific-practical conference. Ternopil: FOP Palyanytsya VA, 2018. 240 p. p 86-88.
13. Ponomareva M.S., Efremova N.O., Nagornyuk O.P. (2018). Marketing tools in the context of growing competitive advantages of agribusiness. Bulletin of KhNAU. Economic Sciences Series. № 1. p. 247-256

Т.Е. Оболенская, И.С. Каленюк, О.Н. Яценко, М.С. Пономарёва.
Формирование и реализация потенциала торговой интеграции. Выделены

основные инструменты торговой интеграции и определены приоритетные цели торговой интеграции стран. Обосновано, что сейчас необходима модернизация формата торговой интеграции Украины с ЕС в условиях реализации углубленной и всеобъемлющей зоны свободной торговли, а также определены три приоритетных вектора обновления Соглашения.

Ключевые слова: торговая интеграция, торговая политика, УВЗСТ, ЗСТ, глобализация, международная торговля.

Obolenska T.Y., Kalenyuk I., Yatsenko O.M. Ponomarova M. Formation and realization of the potential of trade integration. The article is devoted to the problem of trade integration of countries, in the context of globalization, the development of foreign trade is one of the main factors in the competitiveness of the economy. In our article, the study was carried out on the example of such countries as Ukraine and the EU. The positive trade, economic and social impact on the development of the national economy since the conclusion of the Association Agreement between Ukraine and the EU has been confirmed. The existing asymmetries of trade and economic integration of Ukraine and the EU are identified: in production volumes; in the volumes of effective demand; in technological disproportion; raw material exports from Ukraine and high-tech imports; negative balance and the constant growth of the negative trade balance of Ukraine. At present, it is necessary to modernize the format of Ukraine's trade integration with the EU in the context of the implementation of a deep and comprehensive free trade area. Three main vectors for updating the Agreement have been identified as priorities: deepening sectoral integration; increase in duty-free exports to the EU market; elimination of non-tariff measures restricting trade with the EU, as well as the signing of a number of agreements for said purpose. The study confirmed that the DCFTA between Ukraine and the EU has already significantly affected the growth of trade turnover between these countries. The dynamics of indicators of Ukraine's economy development and foreign trade sphere is quantitatively estimated. An analysis of relations between Ukraine and the EU was conducted and it was concluded that the EU is a priority partner of Ukraine, as on average 42% of Ukraine's goods and services are exported to Europe in recent years. The main integration opportunities and threats of cooperation between Ukraine and the EU have been identified.

Стаття надійшла до редакції: 12.11.2020 р.